

SÜRGÜN, İNTİHAL
VE
İNTİHAR
“Edebiyatımızın Siyasetle İmtihanı”

Selçuk Karakılıç

Selçuk Karakılıç, 15 Şubat 1982 yılında Ankara'da doğdu. İlk ve orta öğretimini Kırşehir ve Ankara'da, yüksek tahsilini Niğde Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde tamamladı. 2007-2011 yılları arasında dört yıl boyunca çeşitli devlet okullarında Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yaptı. *Türk Edebiyatı*, *Kubbealti*, *Türk Dili* dergilerinde ve çeşitli gazetelerde edebiyat-kültür tarihi üzerine makaleler yazdı. Halen uluslararası bir kuruluşta uzman olarak çalışmaktadır.

Yazarın hazırladığı ve farklı yayınevleri tarafından yayımlanmış kitaplarından bazıları şunlardır:

Hikmet Feridun Es, *Tanımadığımız Meşhurlar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2009, Hikmet Feridun Es, *Bugün de Diyorlar ki*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2010), Hikmet Feridun Es, *Kayıbolan İstanbul'dan Hatıralar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2011, *Peyami Safa* (Beşir Ayvazoğlu ile birlikte), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2015, Ağâh Sırrı Levent, *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri*, (Hakan Yaşar ile birlikte) Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2015.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ / 9

I. BÖLÜM EDEBİYAT VE SİYASET

Gerçek Sanatkârı Ağırlayan Yarışma / 17

•

Safahat Şairinin İstihbarat Dosyası / 35

•

Denetim Altındaki Edebiyat / 59

•

Ah Koca Osmanlı veya Hangi Köprülü? / 79

•

Yeter Söz Savunmanın! / 105

•

“Pek Muhterem Başvekilim Efendim” / 123

II. BÖLÜM
SÜRGÜN, İNTİHAL VE İNTİHAR

Kâinatça Tanınmış Bir Kral ve Kraliçe / 145

•
Türkiye'nin Emile Zola'sı / 159

•
Çankaya Köşkü'ne Uzanan
Büyük Bir Memleket Meselesi / 175

•
Edebiyatımızda İlk Jübile / 189

•
Bir Davanın Anatomisi / 205

•
İki Eski Dostun İlk ve Son Karşılılaşması / 225

•
Edebiyatımızda Tramvay Maceraları / 237

•
Öfkeli Bir Wagner / 255

•
Evlat ve Diplomat / 271

•
Son Söz / 287

Dizin / 299

ÖNSÖZ

EDEBİYATLA siyasetin içli dışlı olmasa bile temasta oldukları su götürmez bir gerçektir. Tecrübeli siyasetçilerin önemli edebiyat adamlarını yanlarında görmek istedikleri, edebiyat adamlarının da zaman zaman siyasete göz kırptıkları malumdur.

Osmanlı İmparatorluğu'nun klasik döneminde iktidar-sanat ilişkileri bir çeşit “patronaj” sistemiyle yürütülürken, İkinci Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde edebiyat adamları milletvekilliği, bakanlık, hatta elçilikler lütfedilerek iktidarın yanına çekilmek istenmişlerdi. Fikirlerinden rahatsız olunduğu için Yakup Kadri gibi elçilik göreviyle uzaklaştırılanlar da olmuştur.

Milletvekili seçilerek parlamentoda görev alanların yanında, gazete veya dergi sütunlarında aktüel gelişmeler hakkında yazan edebiyat adamları da siyasetin merkezinde yer almışlardı. Yahya Kemal, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ahmet Hamdi Tanpınar, Faruk Nafiz Çamlıbel gibi şair ve yazarlar milletvekilliği yaptılar. Nâzım Hikmet, Necip Fazıl, Peyami Safa, Refik Halit Karay ve Halide Edip gibi aktüel siyaseti fikirleriyle şekillendirmeye çalışanlar da vardı.

Hiç kuşkusuz söyleyecek fikri olan ve sorumluluk taşıyan bir aydınının siyasetin dışında kalması beklenemez. Bu bakımdan siyasî gelişmelerin edebî ürünlere yansması elbette kaçınılmazdır.

Edebiyat ve kültür tarihçisi, değerlendirdiği kişi veya olayları yargılamadan “anlamaya ve anlatmaya” çalışmalıdır. Bu yaklaşımı benimsediğim Sürgün, İntihal ve İntihar’da edebiyatımızın az bilinen veya yanlış bilinen hadiselerini anlattım.

Bu kitapta yer alan makaleleri zevkle yazdığımı, hatta yazar-ken çok sayıda yeni bilgiyle karşılaştığımı söyleyebilirim. “Eskiye itibar olsaydı, bitpazarına nur yağardı” diyen atalarımızın aksine, eskiyi aramak ve bulduğum belgelerle edebiyat tarihimizi daha renkli yazmak istediğim için gazete koleksiyonlarını, resmî belgeleri tarayarak yanlış bilinen veya hiç bilinmeyenleri yazdım.

“Edebiyat ve Siyaset” adını taşıyan ilk bölümde, hasta ve yorgun *Safabat* şairinin Türkiye’ye gelmemesi için devlet içindeki klikleşmiş bir zümrenin asılsız haber ve bilgiler üreterek Mehmet Âkif’i nasıl itibarsızlaştırmaya çalıştıklarını, *Sabır Taş* isimli piyesiyle Sanat Mükâfatı Piyas Yarışması’na katılan ve kazanan Necip Fazıl’ın birinciliğinin nasıl iptal edildiğini, Sait Faik’in *Medarı Maişet Motoru* adlı romanının niçin yasaklandığını, Türkolojinin kurucusu Fuat Köprülü’nün Başbakan Adnan Menderes’le inişli çıkışlı politika macerasını, yine *Onuncu Yıl Marşı*’nı yazan ve alkışlanan Faruk Nafiz’in Yassıada’da kendisini nasıl savunduğunu, *Akbaba* dergisinin hem sahibi hem yazarı olan Yusuf Ziya Ortaç’ın Adnan Menderes’e birçok mektup yazdığını, ancak Yassıada Mahkemeleri devam ederken Ortaç’ın neden sessizliğe büründüğünü hayretle ve bir miktarda ibretle okuyacaksınız.

İkinci bölümde ise edebiyatımızın trajikomik hadise ve ilginç kişilerin tipolojilerini, onların insanî boyutlarını değerlendirdim. Şimdi fark ediyorum ki, ikinci bölüm de dolaylı olarak siyasetin çevresinde gelişen olaylardan oluşuyor. Bu bölümde, Halit Ziya’nın 55. sanat yılının nasıl kutlandığı, İstanbul Erkek Lisesi’nde okurken yaptıkları şakanın Sait Faik ve arkadaşlarının sürgün edilmelerine nasıl yol açtığını, Mehmed Âkif ve Yahya Kemal’in ilk kez nerede karşılaştıklarını, kadın düşmanı Selahattin Enis’in trajikomik hikâyesini, Necip Fazıl’ın *Para* piyesinin neden intihalle suçlandığını, Nurullah Ataç’ın ev halini, Keriman Halis Ece ve Florinalı Nâzım’ın kral-kraliçe çekişmesini, edebiyatçılarımızın tramvay maceralarını ve bir evlat acısını anlatmaya çalıştım.

Bu kitabın yazılmasına vesile olan Beşir Ayvazoğlu'na ve metinleri okuyarak görüşlerini bildiren Necmettin Turinay'a teşekkür borçluyum.

Benim yazarlık maceram *Türk Edebiyatı* dergisinde başladı ve bu kitapta yer alan yazıların büyük bir bölümü *Türk Edebiyatı*'nda yayımlandı. Bu bakımdan *Türk Edebiyatı*'nın değerli yönetici ve çalışanlarına, bu arada Atilla Ceylan'a, karikatürist Said Coşar'a, kitabı baştan sona okuyarak değerlendiren Nurhan Alpay'a, müdekkik sıfatını tam anlamıyla hak eden editörüm Ayşegül Büşra Çalık'a, Ötüken Neşriyat'ın yönetici ve çalışanlarına teşekkürlerimi sunuyorum.

Selçuk Karakılıç

Kamil Ocak, 15 Ocak 2018

I. BÖLÜM

EDEBİYAT VE SİYASET

"Necip Fazıl Kısakürek'in gençlik fotoğraflarından biri"

1947 Yılı C.H.P. Sanat Mükâfata
Piyese Mîsâbâkısına Katılma Şartları.

1-) C.H.P. Sanat Mükâfata Piyese Mîsâbâkısına katılmak isteyen Piyese yazarlarının eserlerini 1947 yılı Ocak ayının 15 iine kadar Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine vermiş olmaları veya bu eserleri bu tarihe kadar teahhüt olarak postayla göndermiş bulunmaları şarttır.

2-) Eserler eğer basılmış değilse, kâğıdan yarıdan bir yâniine yazılmış olmalı ve iki nüsha olarak gönderilmelidir.

3-) Mîsâbâkaya 1945 yılından sonra yazılmış ve basılmış veya basılmamış, oynanmış veya oynanmamış yalnız telif eserler kabul edilecektir.

4-) Gönderilen eserlere rusus konmayacak, sahiplerinin açık isim ve adresleri bulunacaktır.

5-) Mîsâbâkâda birinci gelene .600, ikinci gelene . 00 ve üçüncü gelene de . 00 lira mükâfat verilecektir.

6-) Eserleri tetkik edecek olan Juri heyeti, C.H.P. Genel Sekreterliğinin müvâcâta eserine İstanbul Üniversitesi, Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi, Devlet Konservatuarı ve İstanbul Şehir Tiyatrosundan seçilecek 3 er zat ile C.H.P. Genel Sekreterliği tarafından, bu alanda tanınmış şahsiyetler arasında doğrudan doğruya seçilecek matten mütepekkil olacaktır.

7-) Mîsâbâkâ neticesi 23 Şubat 1947 pazar günü ilân edilecektir.

8-) Mîsâbâkâda derece kazanan eserleri bastırarak, Halkevlerinde ve Halkodalarında temsil ettirmek hakkı C.H.P. Genel Sekreterliğine ait olacaktır. Yazarı isterse eserini Halkevi dışında temsil ettirebilir.

Gerçek Sanatkârı Ağırlayan Yarışma

“Necip Fâzıl’ın Birinciliği Nasıl İptal Edildi?”

“Kaçır beni âhenk, al beni birlik;
Artık barınmamam gölge varlıkta.
Ver cüceye, onun olsun şairlik,
Şimdi gözüm, büyük sanatkârlıkta.”
Necip Fazıl Kısakürek

CUMHURİYET HALK PARTİSİ, 1946 yılının yaz aylarında “Sanat Mükâfatı Piyas Müsabakası” açtığını ve sonuçların 23 Şubat 1947’de, yani Halkevlerinin 15. kuruluş yıl dönümünde ilân edileceğini duyurur.¹ Yarışma birincisine 3.000 lira mükâfat verilecek, dereceye giren eserleri bastırmak, Halkevlerinde ve Halkodalarında temsil ettirmek hakkı CHP Genel Sekreterliği’ne ait olacak, ancak yazarı isterse eserini Halkevi dışında da temsil ettirebilecekti. Yarışmaya katılma şartları *Akşam* ve *Tanin* gibi prestijli gazetelerle Halkevlerinin yayın organı olan *Ülkü* dergisinde yayımlanır. Buna göre, yarışmaya “1940 yılından sonra yazılmış ve basılmış veya basılmamış, oynanmış veya oynanmamış yalnız telif eserler” kabul edilecektir. Ne var ki yarışmaya beklenenin çok altında eser gönderilince, parti yönetimi çaresiz Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü’nden “başvurunun 15 Ocak’ta sona ereceğini, dolayısıyla birkaç gün ara ile dört beş defa radyoda duyurulmasını” talep eder.

¹ “CHP Piyas Müsabakası”, *Ülkü* dergisi, 1 Temmuz 1946, C. 10, sayı 115, s. 21.

Yarışmaya gönderilen eserleri değerlendirecek olan jüri ise, CHP Genel Sekreterliği'nce yapılan resmî yazışmalar sonunda belirlenmişti. İstanbul Üniversitesi'nden Sabri Esat Siyavuşgil, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nden Kenan Akyüz ve Bedrettin Tuncel, Ankara Devlet Konservatuvarı'ndan Afif Obay, İstanbul Şehir Tiyatrosu'ndan İ. Galip Arcan, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'ndan Ali Süha Delilbaşı ile Millî Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu'ndan Lütüfî Ay'ın jüri üyeliğine seçildiği yarışmanın skandalla sonuçlanacağı elbette bilinmiyordu.

Başvuru şartları yüzünden daha çok heveskârların katıldığı, başarılı eserlerin yarışma dışında kaldığı ve alınan sonucun partinin sanat görüşüne tercüman olmadığı anlaşılınca, roman müsabakalarında uygulanan usulün şiir ve piyes yarışmalarında da uygulanması için Behçet Kemal Çağlar ve Suut Kemal Yetkin imzalı talimat o günlerde yürürlüğe girmişti. Yarışmaya, yedi yıl içinde yayımlanmış eserlerle, jürinin toplanacağı tarihe kadar yayımlanmamış eserlerin de kabul edilmesinin benimsendiği yönetim kurulu toplantısında müsabakanın asıl amacı şöyle ifade ediliyordu: *“Amatörü rastgele teşvikten ziyade gerçek sanatkârı ağırlamak”*².

Şartnamede yapılan değişiklik sonuç vermiş ve yarışmaya yetmiş dokuz eser sahibi başvurmuştu. O yıllarda basında fırtına gibi esen Necip Fâzıl'ın da yarışmaya katılan dikkate değer isimlerin başında olduğu görülmektedir. *Büyük Doğu*'nun kapatıldığı ve kendisine ait olmayan bir matbaanın da mühürlendiği günlerde, evinde ıstırapla otururken Ankara Radyosu'nda, “CHP Piyes Mükâfatına ait müsabaka müddeti birkaç hafta daha uzatılmıştır” şeklinde geçilen bir haber, Necip Fâzıl'ın içinde “mânâlı bir duygu” belirmesine yol açacaktır. Oturup CHP Genel

² BCA, Dosya nu: 8., Fon nu: 490..1.0.0 ,Yer nu: 1423.700..1.

Necip Fazıl C. H. P. den davacı

**Bu dav hakkında her ikisi de avukat olan C.H.P.
ve D. P. il Başkanlarının gazetemize beyanları**

Cumhuriyet Halk Partisinin açtığı olduğu sanat müsabakasında birinciliği Necip Fazıl Kısakürek'in «Sabir Taşı» adlı eserinin kazandığını, fakat jüri'nin kararına rağmen parti bünye heyetinin üç bin lira mükâfatı Necip Fazıl'a vermek istemediğini ve raporu jüriye tade ettüğünü yazmış ve vakarın inceliklerini de Necip Fazıl'a bir mektupla karlılarına sunmuştu.

Necip Fazıl Kısakürek, hocları katunusun 3 inci maddesine dayanarak Cumhuriyet Halk Partisi aleyhine dava açacağını söylemiştir.

Dün bu davanın itamesi ve ne derece kadar kazanıp kazanılmamak ihtimali olduğu hakkında her ikisi de tanıdığı avukatlarının olduğu için C. H. P. ve D. P. il başkanlarına müdafaat ettik.

Demokrat Parti İstanbul başkanı Kemal Özer dedi ki:

(Devamı 1 inci sayfada)

NECİP FAZIL KISAKÜREK

SABİR TAŞI

Mükâfat, kazanan eserin kopyası

DİYESİ

A. Perdede 9. Tablâ

425

“Necip Fazıl'ın, Son Posta gazetesine verdiği röportaj metni”

Sekreterliği'ne hitaben bir mektup yazan Necip Fâzıl, bu mektubunda şunları söylemektedir:

“Dünyanın her yerinde sanat ve edebiyat mükâfatlarını saran şartlara uygun olarak bu müsabakanın belli başlı zaman ve mekân içinde hayata ve edebiyata takdim edilmiş her eseri kucağlayıcı bir eleme makyası belirtmesi lazımdır. Roman için de az

çok böyle yaptınız. Fakat şiirde ve tiyatrodaki bir Türkçe mualliminin talebelerine vazife vermesi ve Türkiye’de sanat mükâfatı diye büyük bir iddia taşıyan bir kıymeti bu heveskârlara dağıtması gibi bir vaziyet doğdu. Ve tıpkı bu müsabakalara, bu şekilleriyle hiçbir imza ve şöhret iştirak etmedi. Nitekim tiyatro müsabakasında jüri, geçen sene mükâfata layık hiçbir eser bulamadığı hükmünü verdi.”³

Mektubunu, “Eğer bu defa da böyle kayıtlarla çevrili değilseniz buyurunuz, size hepsi birden basılmış ve çoğu temsil edilmiş bütün eserlerimi gönderiyorum” diye bitiren Necip Fâzıl, aslında bu yarışmayı kazanamayacağını bilmekle birlikte CHP’nin gireceği çıkmazdan nasıl sıyrılabileceğini merak etmektedir. 1936-1941 yılları arasında yayımlanan ve Şehir Tiyatroları’nda oynanan *Sabır Taşı* isimli piyesinin yanında *Tohum*, *Bir Adam Yaratmak*, *Künye* gibi piyeslerini de başvuru dosyasına ekleyen Necip Fâzıl beklemeye başlar.⁴ Ne var ki, *Kaldırımlar* şairi CHP’nin kendisini müsabaka dışı bırakacağını veya herhangi bir bahane ile eserlerinin ulaşmadığını iddia edeceğini, olsa bile jüriye vermeyeceğini, en fena ihtimalle yarışmayı kazandırmayacağını düşünmektedir.

Jüri, sonunda CHP Genel Sekreterliği binasında 3 Şubat 1947 tarihinde saat 14.00’te başladığı çalışmalarını, aralıksız on gün süren toplantıların ardından 13 Şubat Perşembe akşamı tamamlar. Toplantıda, şartnamenin birinci ve üçüncü maddelerinin nasıl uygulanacağıyla ilgili farklı fikir ve kanaatler ortaya çıktığı için Halkevleri Bürosu Şefi ve Bingöl Milletvekili Tahsin Banguoğlu’ndan görüş istenir. Oysa Banguoğlu, jürinin bu konularda karar verme

³ Necip Fâzıl Kısakürek, “Jürinin Kararı Neden Bozuldu?”, *Son Posta*, 2 Mart 1947, s. 3.

⁴ Necip Fâzıl Kısakürek, “Vesikalar Konuşuyor: İbret”, *Büyük Doğu*, 18 Nisan 1947, s. 13.

“Necip Fazıl Kısakürek”

yetkisine sahip olduğunu bildirince jüri, iki madde üzerinde ayrı ayrı görüşür. Bu görüşmeler sonunda, “meselenin bir sanat mükâfatına layık eserleri seçmek olduğuna göre, müsabakaya iştirak şart ve imkânlarını daha geniş tutmak amacıyla şartnamenin birinci maddesinde tayin edilmiş olan müddetten sonra, fakat jürinin ilk toplantısından önce gönderilmiş olan eserlerin de müsabakaya kabul edilerek incelenmesinde bir mahzur olmayacağı” ve “1940 yılından sonra” kaydının yer aldığı maddenin de “1 Ocak 1940” olarak değiştirilmesi ikiye karşı beş oyla kabul edilecektir.

Bütün üyelerin katılımıyla yapılan toplantılarda yetmiş dokuz eser yüksek sesle okunup incelenmiş ve değerlendirilen her eser üzerinde jüri üyelerinin ayrı ayrı görüşleri alınmış; sanat bakımından değerli olduklarına oy birliği veya oy çokluğuyla karar verilen eserler arasında birincilik, ikincilik ve üçüncülük ödülüne layık görülenlerin tespiti için de gizli oy kullanılmıştı. Bu yolla yapılan derecelendirme sonunda, birinciliği oy çokluğuyla Necip Fâzıl Kısakürek’in *Sabır Taşı*, ikinciliği (iki defa oylamaya gidilerek) bire

“Jüri'nin Kararı”

karşı üçer oyla ve eşitlikle Ahmet Muhip Dranas'ın *Gölge-ler*'i ve İlhan Tarus'un *Bir Gemi*'si, üçüncülüğü ise (iki defa oylamaya gidilerek) Bekir Büyükarkın'ın *Dökmeci* isimli eseri kazanır. Ayrıca İsmet Kür'ün *Kurbanlar*'ı oybirliğiyle, Samime Aydoğmuş'un *Burgu*'su ise oy çokluğuyla teşvik ödülüne layık görülür.⁵

Jürinin CHP Genel Sekreterliği'ne gönderdiği 17 Şubat 1947 tarihli yarışma sonuçlarını içeren raporu, 21 Şubat 1947'de Genel İdare Kurulu'nun yaptığı toplantıda şöyle değerlendirilmiştir:

⁵ BCA, Dosya nu: 8. Fon nu: 490..1.0.0 Yer nu: 1423.700..1, 14 Şubat 1947 tarihli yazı s. 41-42.